

Projektbeskrivning "DNA-projekt Svenskbyborna".

Projektägare:

Föreningen Svenskbyborna,
Org.nr 83 40 00 – 9201
Vänge, Nickarve 253
622 36 Romakloster
sofia.hoas@gotlandsmuseum.se
070-7865174

Styrgrupp:

Göran Svedberg, journalist och författare
goran.svedberg@yahoo.se
Tel: 070-485 05 75
Mattias Jakobsson; PhD, professor of genetics, Uppsala universitet
Sofia Hoas, projektledare
Therese Annas-Ljung, assisterande projektledare

Projektledare:

Sofia Hoas, föreningen Svenskbyborna
sofia.hoas42@gmail.se
Tel. 070-786 51 74

Referensgrupp:

Mattias Jakobsson; PhD, Professor of Genetics, Uppsala universitet
Jörgen Hedman; Historiker, författare och forskare kring Estlandssvenskarnas historia.
Birgitta Strandberg-Zerpe; Avdelningschef Samlingar och Arkiv, etnolog, Gotlands Museum
Birgitta Utas; Föreningen Svenskbyborna, släktforskare

Sammanfattning

Svenskbyborna är en grupp människor som härstammar från Dagö i Estland. De blev 1781 förflyttade till södra Ukraina och grundade Gammalsvenskby, behöll sina svenska traditioner och höll ihop en svensk by, tills de 1929 återvände till Sverige. Enligt historieskrivningen invandrade svenskbybornas förfäder till Dagö från Finland och Baltikum under den svenska koloniseringen på 1200-1300-talet. Till nuvarande Estlands kustland kom de antingen via Finland eller direkt. Varifrån i Sverige de kom vet man inte, man har gissat på Gotland och Roslagen, men de kan mycket väl ha kommit från någon annan plats - eller från olika håll. Historiker har diskuterat det i 100 år.

Vår förhoppning är att genom att göra DNA-test på svenskbybor på Gotland, Gammalsvenskby och kanske Dagö lösa denna historiska gåta. Vi hoppas också att kunna kartlägga vad som hänt längs vägen, genetiskt sett och komplettera redan befintlig forskning.

Bakgrund

Svenskbyborna är en grupp människor som härstammar från byn Gammalsvenskby vid Dnjepr i dagens Ukraina. Till största delen svenska bönder från ön Dagö utanför Estlands kust, men även kolonister från Danzig, krigsfångar från Sverige, tyska kolonister från grannbyar samt ryska och ukrainska personer som gift in sig eller intagits i bygemenskapen.

Ungefär ettusen personer lämnade Dagö den 20 augusti 1781 och cirka femhundra kom fram till det nya bostället på stäppen, vid en flodkrök vid Dnjeprs nedre lopp den 1 maj 1782. Till Dagö hade svenskarna kommit under medeltiden.

De tvingades utvandra av förtryckande godsägare. De utlovades färdigbyggda gårdar, 65 hektar odlingsbar jord per familj, kyrka och präst vid sin ankomst. Den långa vandringen skedde till fots och många dog under färden ner. De första åren i byn förskräckliga, då ingenting fanns förberett när de kom. 1784 återstod endast 135 personer vid liv. Förstärkningen av kolonisterna från Danzig 1787, fem svenska krigsfångar 1791 och tyskar som grundande grannbyarna år 1805 var välkommen.

Efter många svåra krigsår, missväxt och revolution kämpade svenskbyborna på 1920-talet för att få återvända till Sverige. 1929 fick 90 % av befolkningen i Gammalsvenskby tillåtelse av sovjetmyndigheterna att utvandra. De kom till Trelleborg den 1 augusti 1929. Ca 500 hamnade på Gotland ca 10% av Gotlands innevånare har idag ursprung från Gammalsvenskby.

Ungefär 250 svenskbybor återvände till Sovjetukraina 1929-31. Några äldre personer och deras avkomlingar finns kvar i byn än idag.

Enligt gängse historieskrivning invandrade svenskbybornas förfäder till Dagö från Finland och Baltikum i kölvattnet av den svenska koloniseringen på 1200-1300-talet. Till nuvarande Estlands kustland kom de antingen via Finland eller direkt. Varifrån i Sverige de kom vet man inte, man har gissat på Gotland och Roslagen, men de kan mycket väl ha kommit från någon annan plats - eller från olika håll. Historiker har diskuterat det i 100 år.

Syftet med detta projekt är att genom DNA-teknik lösa denna historiska gåta, genom att testa ättlingar på Gotland och i Gammalsvenskby för att ge historieforskningen mer information.

Oss veterligen har ingen studie på detta gjorts tidigare.

Syfte och mål:

Målet är att

1. ta reda på varifrån i Sverige svenskbyborna ursprungligen kom ifrån och vilken väg de kom, direkt över havet, via Finland eller någon annanstans ifrån.
2. Producera en artikel i en vetenskaplig tidskrift.

Syftet är att ge historieforskningen och släktforskare mer information om var Svenskbyborna och den svenska befolkningen i Baltikum kom ifrån ursprungligen. En historisk gåta vi inte lyckats lösa. Vi hoppas också att kunna kartlägga vad som hänt längs vägen, genetiskt sett och komplettera redan befintlig forskning.

Metod:

Vi gör DNA-test med salivprov på 25 personer från Gotland och Gammalsvenskby, som har svenska föräldrar födda i Gammalsvenskby. Hälften kvinnor och hälften män för att få ett bra statistiskt underlag. Historikern och forskaren Jörgen Hedman hjälper oss med urvalet av lämpliga personer. Jörgen har tidigare kartlagt svenskbybornas historia och har skrivit ett flertal böcker i ämnet.

Då de genetiska skillnaderna i regionen runt Östersjön inte är speciellt stora så behövs det ganska mycket genetisk information för att kunna dels se skillnader mellan dagens baltiska, finska och svenska populationer/individer.

Vi skickar proven för genotypning till Illumina som ger relevant och mycket data, med upp till 2,5 miljoner markörer. Uppsalas SNP & SEQ platform genererar sedan genetiska data.

Genetikprofessor Mattias Jakobsson på Uppsala universitet kommer att leda arbetet med att sammanställa resultatet.

Vår förhoppning är att via denna metod lyckas hitta ursprunget för Svenskbyborna.

Etiska aspekter

Projektet klassas inte som ett forskningsprojekt, då det drivs av den ideella Föreningen Svenskbyborna, som tar hjälp av forskare på Uppsala Universitet. Alla testpersoner deltar frivilligt, då de vill ta reda på sitt ursprung. Således behövs inget tillstånd från etikprövningsnämnden. Då det kan komma fram känslig information i samband med proven kommer projektet att använda samtyckesformulär för de personer som provtas. När resultaten redovisas kommer det inte att framgå personliga data.

Budget:

Kostnaden för projektet är 60 000 kr, där provkit, analyser och en del reseersättningar ingår. Föreningen har sökt pengar från Gotlandsfonden och DBW.

Tidsplan

Föreningen tog beslut på att samla ihop proverna under februari och mars salivprov för att komma igång med projektet så snart som möjligt, då många av personerna som kommer att provtas är gamla. Tanken är att gå vidare med analyser och få fram resultat, så snart finansieringen är klar. Förhoppningen är att det blir projektavslut senast under 2017.

Visby 170211

Sofia Hoas
projektledare